

SIKET ÉS NAGYOTHALLÓ FELNŐTTEK IDEGENNYELV-TANULÁSI MOTIVÁCIÓJA

Csizér Kata, Kontráné Hegybíró Edit és Sáfár Anna

*Eötvös Loránd Tudományegyetem, Angol-Amerikai Intézet,
Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék*

Globális világunkban minden olyan fiatal és felnőtt, aki nem beszél idegen nyelvet, komoly hátrányt szenvedhet a továbbtanulásban, a munkaerőpiacon, az információszerezés, az Európai Unió lehetőségei kihasználása és a mindennapi élet számos egyéb területén is (Hilzensauer és Skant, 2008). Az idegen nyelvek tanítása meghatározó pillére oktatási rendszerünknek, és a nyelvtanulással kapcsolatos folyamatok kutatása fontos része a pedagógiának. A nyelvtanulási sikerek egyik legfontosabb előrelépője a motiváció (Dörnyei, 2005; Gardner, 1985, 2006), ezért az attitűd és motivációs beállítódás vizsgálata, illetve a motiváció változásának feltárása már számos tanulási környezetben megfelelő hangsúlyt kapott (Dörnyei, 2005). Azonban nagyon kevés kutatás foglalkozik a speciális igényű tanulókkal, akik között a hallássérültek különleges helyzetben vannak, hiszen számukra az első hangzó nyelv elsajátítása is számtalan nehézséggel jár. A hallássérült nyelvtanulók szükségleteire a nyelvtanárképzés és az idegen nyelvi tankönyv- és taneszköz-piac hazánkban eddig még nem fordított figyelmet, pedig a kérdéssel feltétlenül foglalkozni kell annak érdekében, hogy az érintettek esélyegyenlősége ne szenvedjen további sérelmet (Kontráné Hegybíró, 2008, 2009). Az idegen nyelvek ismerete annyi előnnyel jár, hogy Eilers-crandall (2008) megfogalmazása szerint nem az a kérdés, hogy a siketek tanuljanak-e idegen nyelveket, hanem azon kell gondolkodnunk, hogyan lehet a legjobban idegen nyelvekre tanítani őket. Ezért úgy véljük, jelentős előrelépést jelenthet ezen a téren annak feltárása, hogyan vélekednek a magyarországi siket és nagyothalló felnőttek a nyelvtanulásról. A 2008. tavaszán végzett vizsgálatunk keretében siket és nagyothalló felnőttek töltötték ki sztenderdizált kérdőívünket, amely a jelnyelvhasználat mellett a nyelvtanulási tapasztalataikat és motivációjukat tárta fel. A jelnyelvhasználatra és az idegen nyelv-tanulási tapasztalatokra vonatkozó adatokat más tanulmányokban dolgoztuk fel (Kontráné Hegybíró, Csizér és Sáfár, 2007, 2009), jelen tanulmányban a siket és nagyothalló felnőttek motivált tanulási viselkedésével összefüggést mutató tényezőket mutatjuk be többváltozós statisztikai elemzéssel.

A kutatás háttere

Ismeretek a hallássérültekről

A halló ember számára számos dolog evidens, ami a hallássérülteknek nehezen vagy egyáltalán nem elérhető. Különösen nehezen valósul meg az anyanyelvi jogok biztosítása, az információs akadálymentesítés, és a hallókéval azonos színvonalú oktatás és foglalkoztatás megteremtése. A társadalom más rétegeihez képest aránytalanul kevés siket és nagyothalló jut be a felsőoktatásba, kevés a hallássérült diplomások, tudósok, kutatók, vezető beosztásban dolgozók száma (Gúti és Szépe, 2006; Vasák, 2005). A hátrányos helyzet hátterében a legfontosabb tényező a nyelv. Nyelvi szempontból a siketek és nagyothallók két külön csoportot képeznek, de nem húzható közöttük éles határvonal.

A nagyothalló-siket különbséget a halláskárosodás decibelben (dB) kifejezett mértéke szerint szokás meghatározni. A 30-90 dB tartományba eső hallásküszöb-érték esetében beszélnek nagyothallásról, míg általában véve siketnek tekintik azt, akinek a hallásküszöb-értéke eléri, vagy meghaladja a 90 dB-t (Fleming, 2008a; Kósa, Lovász és Tapolczai, 2005; Szabó, 1998; Ungár, 2003), és vagy nem hall semmit, vagy hallásmaradványa csak a legerősebb zajok érzékelését teszi lehetővé. Egyes szerzőknél a siketség meghatározására ettől eltérő, alacsonyabb (71dB: Allen, 1994), vagy magasabb (100 dB feletti: Hay, 2008) hallásküszöb-értékkel is találkozunk. Azok a kutatók, akik a siketséget nem orvosi problémaként és fogyatékoságként kezelik, hanem kulturális-antropológiai szemszögből vizsgálják, és elfogadják a siketeket nyelvi és kulturális kisebbségnek, azt tartják fontosnak, hogy maga a hallássérült egyén miként azonosítja önmagát (Barefoot, 2008), vagyis siket identitásúnak, a siket közösséghez tartozónak, jelnyelv-használónak vallja-e magát. A neves siket kutató, Carol Padden szerint a nyelv kulcsfontosságú abból a szempontból, hogy a siketek hogyan definiálják önmagukat, mert az identitásuk jelentős része nyelvi köntösben jelenik meg (Wong, 2005).

Azok a nagyothallók, akik rendelkeznek használható hallásmaradvánnyal, megfelelő körülmények között képesek követni az akusztikus inputot, és első nyelvként a környezeti hangzó nyelvet sajátítják el. A siket gyerekek, ha siket családba születtek, jelnyelvi környezetben kezdenek fejlődni, a halló gyerekekéhez hasonló ütemben (Dotter, 2008). Számukra a jelnyelv: anyanyelv (Skutnabb-Kangas, 2008). A halló családba született siket gyermek azonban éppen a fejlődése szempontjából legmeghatározóbb korai fejlődési szakaszban nem találkozik számára érzékelhető nyelvvél, hiszen a környezete hangzó nyelvét nem érti, jelnyelv-használóval pedig általában nem kerül kapcsolatba mindaddig, amíg el nem éri az óvodás kort. Ennek következtében a halló családba született siket gyerekek, és ők alkotják a siket populáció 90 százalékát, minden szempontból jelentős lemaradással kezdik meg az iskolát (erről részletesebben lásd: Bartha, Hattyár és Szabó 2006; Denmark, 1999; Marschark, 2007; Muzsnai, 1999).

Idegen nyelvek tanulása hallássérültek körében

A hallássérültek idegennyelv-tanulásáról kevés ismeret áll a rendelkezésünkre. Magyarországon tudomásunk szerint most folyik először szervezett kutatás ezen a téren, és a környező országokban is hasonló a helyzet. *Dotter* (2008) szerint Ausztriában és a német nyelvet beszélő országokban alig végeztek a témában kutatást. Az angoltanárok legnagyobb nemzetközi szervezete, a TESOL (Teachers of English to Speakers of Other Languages), is csak 2000-ben vette fel programjába a hallássérültek angoltanulásának a vizsgálatát. Az Egyesült Királyságban, mely Európában az angoltanítás és angoltanárképzés legnagyobb fellegvéra, szintén kevés szakirodalom áll rendelkezésre a hallássérültek idegennyelv-tanulásáról: *Fleming* (2008b) tapasztalata szerint a siket nyelvtanulók a hallók szükségletei szerint szervezett angoltanfolyamokon vesznek részt. Az ezen a téren élenjáró skandináv országok közül Svédországban az 1994-es új nemzeti tanterv erősítette meg hivatalosan a már korábban meglévő gyakorlatot, hogy a siket tanulók számára is kötelező az angol nyelvtanulás.

Saját régióinkban, a minket ebből a szempontból jóval megelőző Cseh Köztársaságban, 1998-ban indították el az első angol nyelvi programot siket és nagyothalló egyetemisták számára. Az intézmények általában vegyes, siket-nagyothalló csoportokkal működnek, ami a tanárok számára külön kihívás jelent (*Machová*, 2008). Az alap és középfokú oktatásban németet vagy angolt tanítanak, így az egyetemi angolórákra nagyon változatos szintű és fajtájú nyelvtudással érkeznek a hallgatók. *Machová* (2008) arról számol be, hogy a nyelvórákon részben azzal is foglalkoztak, milyen módszerekkel, tananyagokkal, könyvekkel lehet az angoltudást átadni siket gyerekeknek. Ennek az volt a célja, hogy a tanári diplomájuk megszerzése után a résztvevők, bár nem angol szakos képesítést kapnak, segítőként együtt tudjanak működni az iskolákban a nyelvtanárokkal. A tapasztalatok megosztására és az angoltanárképzés előmozdítására 2000-ben illetve 2004-ben Prágában nemzetközi szimpóziumot tartottak, melyen az előadók nagy része a siketek oktatásában élen járó, neves amerikai és angol intézményekről érkezett, mint a Gallaudet Egyetem, a Rochester Institute of Technology, vagy a Wolverhampton-i Egyetem (*Janáková*, 2008).

Az angol és amerikai szakirodalom első sorban az arra irányuló kutatásokkal foglalkozik, hogy az angol nyelvi környezetben élő siketek hogyan tanulnak meg írni-olvasni a többségi társadalom nyelvén. Mivel a siket tanuló számára az angol nyelv hangzó alakjában nem hozzáférhető, az írás-olvasási készségek elsajátítása összehasonlítva sokkal nehezebb, mint a külföldi, ám halló tanulóknak. Egy 1993-as kutatás szerint az Egyesült Államokban a 17-18 éves siket fiatalok úgy kerülnek ki a speciális iskolákból, hogy átlagos olvasási készségük a nem éri el a 4. osztályos szintet (*Allen*, 1994). A Gallaudet Kutatóintézetben végzett vizsgálat azt állapította meg, hogy sok siket tanuló úgy fejezi be a középiskolai tanulmányait, hogy nincs megfelelő íráskészsége a többségi társadalom nyelvén. (Gallaudet Research Institute 2005 idézi *Eilers-crandall*, 2008). *Komesaroff* (2008) ausztrál, *Szabó* (2003) magyar vonatkozásban hasonló eredményekről számol be.

Az idegen nyelvek tanítása terén elérhető szakirodalom – akárcsak az egyéb tantárgyak oktatásában – a siketek és a jelnyelvet használó nagyothallók számára is a kétnyelvű oktatást szorgalmazza, vagyis a nemzeti jelnyelv és a nemzeti beszélt nyelv írott vál-

tozatának a bekapcsolását (*Kellett Bidoli és Ochse, 2008; Komesaroff, 2008*). Kifejezetten a hallássérültek idegennyelv-tanulási motivációjára irányuló kutatásról nincs tudomásunk. A prágai Károly Egyetem nyelvész professzora, *Macurová (2008)* személyes tapasztalatai alapján úgy véli, hogy a cseh siket nyelvtanulók körében integratív motivációról nem beszélhetünk. A nyelvtanuláshoz való viszonyt ugyanakkor erősen befolyásolják a nyelvtanulás során szerzett negatív élmények, a sikertelenségtől való félelem, az önbizalom hiánya. Befolyásoló tényező lehet még a halláskárosodás mértéke, a hallásvesztés bekövetkezésének az ideje, az iskolázottság mértéke, a szülők hallásállapota és hozzáállása ahhoz, hogy a gyermekük milyen nyelven kommunikáljon. Egyelőre még kérdésként merül fel, hogy ki tanítsa idegen nyelvre a hallássérülteket: a jelnyelvet használni tudó halló tanár, vagy az idegen nyelvet jól ismerő hallássérült személy. Amíg sem határainkon belül, sem azon kívül nincsenek siket és nagyothalló nyelvtanárok az oktatási rendszerben, addig ez a kérdés megválaszolatlan marad.

Magyarországon a *Nemzeti Alaptanterv* szerint a hallók iskoláiban jelenleg az általános iskolák 4. osztályában kell megkezdeni az első idegen nyelv tanítását [2/2007. (VII.31.) kormányrendelet]. Az idegen nyelvek tanítására vonatkozóan mind a 23/1997 (VI. 4.) MKM, mind a 2/2005 (III.1.) számú OM rendelet különbséget tesz a hallók és a hallássérültek között. A siketek és nagyothallók iskoláiban lehetőség van arra, hogy az intézmény pedagógiai programja és a helyi tanterv határozza meg az idegen nyelvek tanításának kereteit. Még a laikusok számára is nyilvánvaló, hogy az idegen nyelvek tanulása a beszédértés és a beszédkézség, valamint a kiejtés elsajátítása terén számos nehézséggel jár azok számára, akik rosszul hallanak. Különösen igaz ez akkor, ha hallókkal együtt tanulnak, illetve ha a hallók számára kifejlesztett módszerekkel és tananyaggal, sok társalgási gyakorlattal, szerepjáttékkal, magnóhallgatással tanítják őket. A siketek és súlyosan nagyothallók esetében azonban ennél többről van szó. Az idegen nyelvek tanuláshoz szükség van a biztos első nyelvi alapra, mely a gyengén vagy közepesen nagyothallók esetében a környezet hangzó nyelve. A siketek és sok súlyosan nagyothalló személy számára azonban nem a hangzó magyar nyelv, hanem egy vizuális-gesztikuláris nyelv (*Mongyi és Szabó, 2005*), a magyar jelnyelv az első, a preferált nyelv. Számukra az idegen nyelv már harmadik nyelvként jelenik meg, melyet akkor tudnak eredményesen tanulni, ha nem hallókkal vagy nagyothallókkal vannak egy csoportban, hanem a jelnyelvet használó siketekkel és súlyosan nagyothallókkal, és ahol a közvetítő nyelv a jelnyelv (vö. *Cole, 2008; Fleming, 2008b; Kontráné Hegybíró, 2008; Mongyi és Szabó, 2005*).

Motiváció a nyelvtanulásban

A nyelvtanulási motiváció kutatása hagyományosan fontos területe a pedagógiának, nyelvpedagógiának és alkalmazott nyelvészetnek, mert a motiváció az egyik legfontosabb előrejelzője a tanulás sikerességének (*Dörnyei, 2005*). A hazai kutatások közül a legtöbb az általános és középiskolások nyelvtanulási motivációját tárta fel (lásd pl. *Nikolov, 2003; Vágó, 2007*), hiszen a kötelező oktatás keretében Magyarországon minden diáknak kell idegen nyelvet tanulni. A nyelvtanulási folyamat sikerességéről eltérőek a vélemények és nagyon sok kutatás rámutatott a hazai idegennyelv-tanítás problémá-

ira (összefoglalóként lásd *Vágó, 2007*), éppen ezért tartjuk nagyon fontosnak különböző felnőtt csoportok nyelvtanulási motivációjának a feltárását, amelyre eddig kevés hazai eredmény áll rendelkezésünkre (*Kormos és Csizér, 2009a; Nikolov és Nagy, 2003; Szaszko és Csizér, 2007*).

A motivációs vizsgálatok egyik legfontosabb kérdése, hogy milyen motivációhoz kapcsolható tényezők segítségével teszik mérhetővé a fogalmat a kutatók. A jelen adatgyűjtés során, ami a nyelvtanulási motiváció vizsgált konstruktumait illeti, a motivált tanulási viselkedést mérő látens tényező szolgál magyarázandó változóként. A motivált tanulási viselkedés megmutatja, hogy mennyi erőfeszítést hajlandóak az emberek egy-egy idegen nyelv tanulására fordítani az adatfelvétel idején (*Dörnyei, 2005*). Ezt a konstruktumot már más magyarországi vizsgálatban használtuk már (lásd *Dörnyei, Csizér és Németh, 2006; Csizér és Kormos, 2007, 2008; Kormos és Csizér, 2008*), és tapasztalataink szerint megbízhatóan méri a megkérdezettek tervezett tanulási viselkedését különböző korcsoportú megkérdezettek esetében és elméleti megalapozottsága is elfogadott (*Dörnyei, 2005; Gardner, 2006*). Ami a magyarázó konstruktumok kiválasztását illeti, a jelen kutatás esetében négy változócsoporthoz vizsgálatát véltük elengedhetetlennek: (1) A megkérdezettek eszközjellegű motivációjának feltárását, hiszen felnőtt nyelvtanulók esetében feltételezhető, hogy a karrierrel kapcsolatos tényezők szerepet játszanak a nyelvtanulási motivációjuk alakulásában (*Dörnyei, 2005*). (2) Interkulturális kontaktus, amely leírja, hogy mennyire motiválhatja a megkérdezetteket az a tény, hogy az idegennyelv-elsajátítása révén lehetőségük lesz az adott idegen nyelven kommunikálni (*Kormos és Csizér, 2007*). (3) Nyelvtanulási miliő szintén hagyományos eleme a motivációs elméleteknek és kutatásoknak (*Kormos és Csizér, 2005*), és az eredmények azt mutatják, hogy a környezetnek nagy szerepe lehet a nyelvtanuláshoz kapcsolódó pozitív attitűdök kialakításában és a tanulási folyamathoz kapcsolódó konkrét segítség biztosításában. (4) A motiváció kutatások általában nem foglalkoznak a különböző tanítási módszerek motiváló hatásának vizsgálatával, bár azt több kutatás is kimutatta, hogy a nyelvtanárnak nagyon fontos szerepe van a diákok motivációjának felkeltésében és fenntartásában (*Dörnyei, 2001; Kormos és Lukóczy, 2004*). A jelen kutatásban azonban mindenképpen elengedhetetlennek tartottuk a tanítás módszerének mérését, hiszen a siket és nagyothalló tanulók számára speciális módszerekkel kell a nyelvet tanítani (*Kontráné Hegybíró, 2008*).

A kutatás leírása

A kutatási kérdések

A siketek és nagyothallók motivált nyelvtanulási viselkedésének vizsgálatakor 3 fő kérdésre kerestük a választ:

- 1) Hogyan írható le a siket és nagyothalló felnőttek idegennyelv-tanulási motivációja?
- 2) Milyen különbségeket találunk a siket és nagyothalló megkérdezettek között?

- 3) Mely változócsoportok magyarázzák legjobban a szándékolt motivált nyelvtanulási viselkedést?

A vizsgálat mintája

A vizsgálat mintáját Magyarország különböző területein élő siket és nagyothalló felnőttek alkották. A résztvevők nem képeznek reprezentatív mintát, mert a kérdőívet csak a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ) havonta megjelenő lapja, a *Hallássérültek* olvasóihoz tudtuk eljuttatni, akik önkéntes alapon és név nélkül vállalkoztak a válaszadásra. A közel 3000 előfizető közül 351-en küldték vissza a kérdőívet, 275-en postán és 76-an elektronikusan. A válaszadók közül 200-an vallották magukat nagyothallónak és 131-en siketnek. A 351-ből 20 kérdőív hiányos vagy hibás kitöltés miatt érvénytelen volt, ezeket nem vontuk be az elemzésbe. A minta eloszlását a legfontosabb változók szerint az 1. táblázatban mutatjuk be.

1. táblázat. A résztvevők megoszlása a legfontosabb jellemzők szerint

	Nagyothalló (n=200)		Siket (n=131)	
	n	%	n	%
<i>Nem</i>				
nő	120	62,2	74	58,3
férfi	73	37,8	53	41,7
<i>Életkor</i>				
35 éves vagy fiatalabb	78	39,2	44	33,9
35 évnél idősebb	46	23,1	48	36,9
50 évnél idősebb	75	37,7	38	29,2
<i>Családtagok hallásállapota</i>				
van siket/nagyothalló a családban	60	30,0	37	28,2
nincs siket/nagyothalló a családban	140	70,0	94	71,8
<i>Lakhely</i>				
város	107	54,9	66	52,4
község	40	20,5	22	17,4
Budapest	48	24,6	38	30,2
<i>Legmagasabb iskolai végzettség</i>				
általános iskola	55	27,5	70	53,8
középiskola	92	46,0	37	28,5
főiskola/egyetem	53	26,5	23	17,7
<i>Tanult idegen nyelvet?</i>				
igen	161	80,5	69	52,7
nem	39	19,5	62	47,3

Megjegyzés: Hiányzó adatok miatt az eloszlások összege nem mindig éri el a 200-at, illetve a 131-et.

A kérdőív

Az adatgyűjtés a SINOSZ segítségével 2008 tavaszán történt. A szövetség havi lapja mellékleteként jutattunk el a lap olvasóihoz a kérdőívünket, melyhez a kutatást bemutató kísérőlevelet, valamint megcímzett és felbélyegzett válaszbortéket mellékelünk. A kérdőívet ezzel egy időben a Világhálón is elérhetővé tettük mind írott, mind jelelt formában.

A kérdőív három részből tevődött össze és összesen 69 pontból állt: a jelnyelvre vonatkozó állítások után az idegen nyelvek tanulásával kapcsolatos tapasztalatokra és attitűdökre kérdeztünk rá, végül a harmadik részben olyan háttéradatokat kértünk, mint például a halláskárosodás foka, az életkor, siketség a családban, lakhely, iskolázottság. A következőkben röviden összefoglaljuk azokat a látens tényezőket, amelyek megfelelő megbízhatósággal mérték kutatásunkban a nyelv tanulási motiváció egyes részterületeit, és cikkük elemzésének alapját adták. Minden konstruktumot egy-egy kérdőívkérdéssel illusztrálunk.

1. *Tervezett motivált tanulási viselkedés* (5 kérdés): A megkérdezettek mennyi erőfeszítést hajlandóak tenni, hogy jól megtanuljanak egy idegen nyelvet (Dörnyei, 2005; Dörnyei, Csizér és Németh, 2006). Példa: Nagyon fontos a számomra, hogy megtanuljak egy idegen nyelvet.

2. *Eszközjellegű motiváció* (5 kérdés): Az idegen nyelv hasznosságát írja le abból a szempontból, hogy milyen jövőbeli előnyeik származhatnak a nyelvet jól beszélőknek a mindennapi életben (jobb állás, magasabb fizetés) (Dörnyei, 2005; Dörnyei, Csizér és Németh, 2006). Példa: Könnyebben kapnak állást azok a siket ismerőseim, akik tudnak egy idegen nyelvet.

3. *Milieu* (5 kérdés): Milyen szerepet játszanak családtagok, illetve barátok az idegen nyelv tanulása során (Dörnyei, 2001; Dörnyei, Csizér és Németh, 2006; Kormos és Csizér, 2005). Példa: A családom/barátaim biztattak, hogy angolul tanuljak.

4. *Direkt kontaktus* (3 kérdés): Szóbeli vagy írásos direkt kontaktus, amely során a megkérdezettnek lehetősége van idegen nyelven, pl. angolul, kommunikálni (Csizér és Kormos, 2006; Kormos és Csizér, 2007). Példa: Külföldi ismerőseimmel szoktam angolul e-mailen levelezni.

5. *Idegen nyelvű kontaktus* (3 kérdés): Mennyire fontos a hallássérülteknek az idegen nyelv elsajátítása abból a célból, hogy külföldi hallókkal tudjanak kommunikálni (Csizér és Kormos, 2006; Kormos és Csizér, 2007). Példa: Amikor külföldi hallókkal találkozom, szükségem van idegennyelv-tudásra.

6. *Internet használat* (5 kérdés): Milyen gyakran látogatnak a hallássérültek idegen, például angol nyelvű Internetes oldalakat (Csizér és Kormos, 2006; Kormos és Csizér, 2007). Példa: Gyakran keresek információt angol nyelvű Internetes oldalakon.

7. *A tanulás módszere* (4 kérdés): Mit gondolnak a hallássérültek, milyen tanítási módszerekkel lehet a legsikeresebben elsajátítani egy idegen nyelvet (Kontráné Hegybíró, 2008, 2009). Példa: Szeretném, ha lennének a városomban siket angoltanárok vagy némettanárok.

8. *A jelnyelv mindennapi használata* (7 kérdés): Milyen szerepet játszik a jelnyelv a siketeket mindennapi életében (Kontráné Hegybíró, 2008, 2009). Példa: A siketek jeleivel minden gondolatot ki tudnak fejezni.

9. *A jelnyelv iskolai használata* (7 kérdés): A jelnyelv iskolai oktatás során betöltött szerepének leírása (Kontráné Hegybíró, 2008, 2009). Példa: Az a tanár, aki jelel is az órán, eredményesebben tudja tanítani a siketeket.

A kutatás eredményei

A skálák kialakítása és megbízhatósága

A statisztikai elemzéseket két lépcsőben végeztük el. Elsőként főkomponens elemzést végeztünk (forgatás nélkül), hogy ellenőrizzük, illeszkednek-e a kérdőív kérdései az általunk feltételezett és fent a *Kérdőív* c. alfejezetben ismertetett skálákhoz (Székelyi és Barna, 2002). Azokat a kérdéseket, amelyek nem illeszkedtek megfelelően az adott dimenzióra, kizártuk az elemzésből. Második lépésként pedig ellenőriztük, hogy a skálák megbízhatósága (Cronbach- α) megfelel-e az elvárhatónak. Ezt az elemzést külön végeztük el a nagyothallók és siketeket almintáján, hiszen az eredmények tárgyalása során sokszor elemezzük a két csoportot külön. Az eredményeinket a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat. Az elemzésbe bevont skálák reliabilitásmutatói (Cronbach- α)

	Nagyothalló alminta (n=200)	Siket alminta (n=131)
Eszközjellegű motiváció (5)	0,78	0,78
Milió (5)	0,86	0,83
Direkt kontaktus (3)	0,83	0,78
Idegen nyelvű kontaktus (3)	0,75	0,60
Internet (5)	0,71	0,74
A tanulás módszere (4)	0,88	0,83
A jelnyelv mindennapi használata (7)	0,92	0,92
A jelnyelv iskolai használata (5)	0,97	0,96
Motivált tanulási viselkedés (6)	0,92	0,93

A skálák döntő többségének elfogadható a megbízhatósága, amelyet a Cronbach- α 0,70 feletti értékei mutatnak. Egyetlen, az elemzésbe bevont skálának 0,70 alatti a Cronbach- α értéke (Idegen nyelvű kontaktus a siketek körében). Ezt a skálát azért hagytuk benn az elemzésben, mert úgy gondoltuk, hogy az alacsony Cronbach- α érték a válaszadók hallásállapotával van kapcsolatban, és nem a skála belső megbízhatatlanságát mutatja, hiszen a nagyothallók mintáján a megbízhatósági mutató 0,70 felett van. De to-

vábbi kutatásoknak kell rámutatnia arra, hogyan lehetne ennek a skálának a megbízhatóságát növelni a siket megkérdezettek esetében is.

A siketek és nagyothallók nyelvtanulási motivációjának általános jellemzői

Megvizsgálva, hogy mely tényezőket sikerült a kutatásunkban megfelelő módon leírni, megállapítható, hogy számos hasonlóságot találunk halló nyelvtanulók körében készült motivációs kutatáshoz viszonyítva (3. táblázat). Vannak olyan hagyományosan is gyakran vizsgált tényezők, amelyek a siketek és nagyothallók körében is relevánsnak tűntek. Ilyen az eszközjellegű motiváció (instrumentalitás), vagyis, mennyire gondolják a megkérdezettek, hogy a mindennapi életben a nyelvtudás hasznukra válhat a továbbtanulás során vagy a jobb munkahely megszerzésében. Eredményeink szerint az eszközjellegű motiváció (instrumentális motiváció) szintje közepes értékeket értek el a megkérdezettek a tényezőt mérő skálán (három körüli értéket mutat mindkét mintán), de a nagyothallók szignifikánsan magasabb értéket értek el (3,13) a skálán, mint siket társaik (2,74). Felnőtt halló nyelvtanulók egy csoportját vizsgáló kutatásunkban az eszközjellegű motiváció esetében 3,81 átlagot értek el a megkérdezettek (*Kormos és Csizér, 2008*). Természetesen a közvetlen összehasonlítás nem lehetséges, azonban az átlagok közti különbség informálhat arról, hogy a vizsgált mintánkon, különösen a siket megkérdezetteket illetően, az eszközjellegű motiváció szintje elmarad a halló társaiké mögött.

A nyelvtanulási miliő szintén hagyományosan vizsgált tényezője a motivációkutatásnak, de részben még nyitott kérdés, hogy a különböző tanulási nehézséggel és fogyatékkal élők körében pontosan hogyan és milyen mechanizmussal nyújthat a diák közvetlen környezete segítséget, illetve gátolhatja a nyelvtanulás folyamatát (*Kormos és Csizér, 2009b*). A jelen átlagokból nem tűnik ki markánsan a miliő segítő szerepe, amely skála átlaga a siketek esetében, akiket fokozottabban lehetne és kellene segíteni, még szignifikánsan alacsonyabb is, mint a nagyothallók esetében. Egy, halló felnőtt nyelvtanulók körében végzett vizsgálatunk miliő-skáláján 4,36-os átlagértéket kaptunk (*Kormos és Csizér, 2008*), ami jóval magasabb a jelen adatoknál (3,05, ill. 2,76). Ennek oka lehet az, hogy a hallássérült nyelvtanulók esetében környezetük nem bízik a nyelvtanulás sikerében, és ezért nem kapnak a nagyothallók és siketek megfelelő biztatást. A nagyothallók és siketek esetében a nemzetközi kommunikáció kérdése érdekesen merül fel, hiszen lehetőségük van a nemcsak idegen nyelvi, hanem nemzetközi jel kommunikációra is, illetve az Internetes kommunikációban könnyebben kompenzálhatnak. A lehetséges kommunikációt három különböző skálával mértük: direkt kontaktus, idegen nyelvű kontaktus és Internetes kapcsolatok. Ezek az adatok egyértelműen magasabbak, mint az interkulturális kontaktust mérő más kutatások adatai (*Csizér és Kormos, 2008*), de a közvetlen összehasonlítást nem tehetjük meg, mert nem áll rendelkezésünkre életkorban hasonló mintán végzett kutatás interkulturális kommunikációról. A siketek esetében azért is szükség lenne további kutatásokra, mert nem tisztázott, hogy az a jelenség, amit a motiváció kutatás hagyományosan kontaktusnak ír le feltételezve az idegen vagy második nyelv használatát, milyen nyelven működik a nagyothallók és siketek körében.

A különböző nyelvtanítási módszerek szintén hozzájárulhatnak a motivált tanulási viselkedés alakításához (*Dörnyei, 2001*), azonban a nagymintás kérdőíves kutatásokban

általában nem kapnak helyet a különböző módszereket mérő kérdések. Úgy gondoltuk, hogy a sajátos igényű tanulók körében fokozottan fontos lehet, hogy megfelelő módszerekkel tanulhatják-e az idegen nyelvet, így kutatásunkban is törekedtünk egy ilyen látens tényező kialakítására. A megfelelő tanítási módszerek tekintetében nem találtunk különbséget siketek és nagyothallók között, azaz egységes kép alakult ki arról, hogy mely módszer lehet a legcélravezetőbb az ő esetükben. A skála háromhoz közeli átlaga azt mutathatja, hogy a megkérdezettek körében nincs teljes egyetértés arról, melyek a legcélravezetőbb módszerek. A jelnyelv használata az iskolában és a mindennapi életben szintén hozzájárulhat a nyelvtanulási motiváció alakításához. A szignifikáns különbség a siketek és nagyothallók között nem meglepő. Az előbbi csoport esetében fontosabb a jelnyelv alkalmazása az iskolai órán és használata a mindennapi életben.

3. táblázat. Az elemzésbe bevont skálák átlaga és szórása

	Nagyothallók		Siketek		t''
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	
Eszközjellegű motiváció (5)	3,13	1,10	2,74	0,97	3,28*
Miliő (5)	3,05	1,18	2,76	1,06	2,33*
Direkt kontaktus (3)	2,25	1,31	2,33	1,20	-0,57
Idegen nyelvű kontaktus (3)	3,39	1,24	3,00	1,09	2,93*
Internet (5)	3,23	0,95	3,26	0,97	-0,24
A tanulás módszere (4)	3,15	1,32	3,49	1,12	0,13
A jelnyelv mindennapi használata (7)	3,68	1,20	4,00	1,14	-2,40*
A jelnyelv iskolai használata (5)	3,80	1,46	4,10	1,25	-1,96*
Motivált tanulási viselkedés (6)	3,07	1,31	3,11	1,27	-0,27

Megjegyzés: * $p < 0,05$.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a siket és nagyothalló megkérdezettek közepesen motiváltak az idegennyelv-tanulásban. Mind a nyelvtanuláshoz kapcsolt eszközjellegű motiváció, mind a tanulási viselkedést mérő skála tekintetében az öt-pontos skálán hármas értékhez közeli átlagot találunk. Ezek az értékek alacsonyabbak, mint a halló nyelvtanulók körében gyűjtött adatok (Csizér és Kormos, 2007; Dörnyei, Csizér és Németh, 2006; Fehér, 2000), de nagyon hasonlóak más tanulási nehézségekkel küzdő tanulók nyelvtanulási motivációjához (Kormos és Csizér, 2009b). Ezek az eredmények azt jelzik, hogy az általunk vizsgált siket és nagyothalló megkérdezettek, ha (újra)kezdenék vagy folytatnák a nyelvtanulást, a hosszú távú sikereik biztosításához mindenképpen szükséges lenne a motivációs és attitűd tényezők pozitív megerősítése, motivált tanítási szempontok figyelembe vétele (lásd Dörnyei, 2001), hogy az attitűd és motivációs beállítódás esetleges negatívumai ne rontsák a tanulás hatékonyságát.

A motivált tanulási viselkedést meghatározó tényezők

Tremblay és Gardner (1995) idegen nyelvi motivációs modelljében a nyelvtanulás sikerét meghatározó egyik legfontosabb tényező a motivált tanulási viselkedés, azaz, hogy a tanuló mennyi energiát hajlandó a tanulásba fektetni, és milyen kitartó e hosszú és fáradtságos tanulási folyamatban. Ezt a megközelítést megerősíti elméleti síkon *Dörnyei Zoltán* is (2001, 2005), amely elméleti megfontolások lehetővé tették a motivált tanulási viselkedés függő változóként való használatát. Ezért kutatásunkban kíváncsiak voltunk arra, hogy az általunk felállított motivációs skálák milyen mértékben jelzik a motiváció intenzitását. Ennek megállapítására lineáris regresszió elemzést végeztünk, úgynevezett step-wise módszerrel: a modell egymás után, fontossági sorrendben léptette be azokat a tényezőket, amelyek leginkább magyarázzák a motivált tanulási viselkedést, és hatásuk még szignifikáns ($p < 0,05$). Az adatok strukturális modellezésével való vizsgálatát az alminták nagysága nem tette lehetővé. Az elemzést a megkérdezettek hat különböző csoportjára végeztük el, hogy lássuk, milyen különbségeket tapasztalunk életkor és hallásállapot szerint. Eredményeinket a 4. táblázat tartalmazza.

A legnagyobb magyarázó erővel bíró vizsgált változók mindegyik csoportban a nyelvtanulási miliő és a tanulás módszere. Ez a tény világosan megmutatja, hogy a hallássérült nyelvtanulók számára a nyelvi attitűd típusú változók hatásánál (*Dörnyei, 2005*) sokkal erősebb bejósoló erővel bírnak a tanuláshoz közvetlenül kapcsolódó változók. Eredményeink megerősítik azokat a korábbi magyarországi kutatásokat, amelyekben azt találtuk, hogy nyelvtanulással kapcsolatos döntések meghozatalában nagy szerepe van a családnak (*Kormos és Csizér, 2005*), illetve, hogy a tanulási nehézségekkel küzdő diák számára a családi segítség elengedhetetlen része a sikeres nyelvtanulásnak (*Csizér, 2009*). A tanulás lehetséges módszereinek a motivációhoz kapcsolódó összefüggéseiről sokkal kevesebb eredmény áll rendelkezésünkre, azt azonban tudjuk, hogy egyes tanulási nehézségekkel küzdő diákok esetében a megfelelő tanítási módszerek hatására a teljesítmény nemcsak elérheti a tanulási nehézségekkel nem küzdők eredményeit, hanem azokat felül is múlhatja (*Nijakowska, 2008*).

Arra vonatkozóan, hogy melyek azok a tanulási-tanítási módszerek, amelyekkel a hallássérültek sikert érhetnek el a nyelvtanulásban, a siketekkel és nagyothallókkal folytatott interjúk kutatásunk eredményeit idézhetjük röviden (*Kontráné Hegybíró, 2008, 2009*). Ezekből megállapíthattuk, hogy a hallássérültek, ha motiváltak és megfelelő módon tanítják őket, sikeresek lehetnek a nyelvtanulásban. Fontos a kis létszámú és minél homogénebb csoport, mert aki siket, annak a számára szükséges a jelnyelvhasználat az órákon, míg az enyhébben vagy közepesen nagyothallók ezt nem igénylik, de számukra is fontos, hogy a tanár nagyon jól artikuláljon, és szembe forduljon velük, amikor beszél. Fontos a nyelvtani magyarázat, és siketek számára az is, hogy a magyarázat jelnyelven, és a jelnyelv szerkezetéhez viszonyítva történjen. A tananyagnak első sorban az idegen nyelv írott változatára kell koncentrálnia. Adatközlőink szerint mind a siketek, mind a nagyothallók esetében figyelembe kell venni, hogy a hallókkal ellentétben nem tudnak egyszerre vizuális és auditív csatornán is információt befogadni, ami lelassítja a tanítási folyamatot. Mivel a beszéd- és hallásgyakorlatok nélkül egyhangúbb az oktatás, külön-

böző módon kell színesíteni a tanulási folyamatot, hogy a tanulók motivációja fenntartható legyen.

4. táblázat. A motivált viselkedést előrejelző változók a megkérdezettek különböző csoportjaiban

Skálák	R ²	Béta	t	p
<i>Fiatal nagyothallók (n=78)</i>				
A tanulás módszere	0,84	0,69	9,97	0,001
Miliő	0,87	0,29	4,18	0,001
<i>Középkorú nagyothallók (n=46)</i>				
Miliő	0,50	0,40	3,75	0,001
A tanulás módszere	0,63	0,66	5,08	0,001
Direkt kontaktus	0,69	0,34	2,94	0,005
<i>Idős nagyothallók (n=75)</i>				
Miliő	0,43	0,39	4,14	0,001
A tanulás módszere	0,55	0,34	3,63	0,001
Direkt kontaktus	0,57	0,30	3,15	0,002
<i>Fiatal siketek (n=44)</i>				
A tanulás módszere	0,75	0,56	5,90	0,001
Miliő	0,81	0,24	2,96	0,005
Internet	0,84	0,25	2,57	0,014
<i>Középkorú siketek (n=48)</i>				
A tanulás módszere	0,50	0,33	3,12	0,003
Miliő	0,65	0,34	3,69	0,001
Eszközjellegű motiváció	0,71	0,25	2,40	0,021
Internet	0,74	0,21	2,03	0,049
<i>Idős siketek (n=38)</i>				
Miliő	0,57	0,51	5,04	0,001
A tanulás módszere	0,71	0,37	3,98	0,001
Direkt kontaktus	0,76	0,25	2,57	0,015

A tanulási módszer és a miliő szerepén kívül a hallásállapot és az életkor függvényében további változók is hozzájárulhatnak a motivált tanulási viselkedés befolyásolásához. A siketek körében nagyon fontos motiváló hatása lehet az Internet használatának, ami indirekt kontaktus élményhez juttatja őket anélkül, hogy nyilvánvaló lenne hallásproblémájuk. *Fleming* (2008b) által közölt adatok szerint 2002-ben 3 milliónál több nyilvános weboldal közül 72 százalék angol nyelvű tartalmat közvetített. A magyarországi Internet használatot mérő kutatások alapján (*Dessewffy és Fábrián, 2007*), nem meglepő, hogy az idősebb korosztály esetében a Világháló hatása nem érvényesül, őket inkább a direkt kontaktus lehetősége motiválja. Érdekes azt is látni, hogy a nagyothallók esetében sem játszik szignifikáns szerepet az Internet, esetükben azonban a direkt kon-

taktus-élmények lehetnek motiváló hatásúak, ami azt mutatja, számukra könnyebb lehet az idegen nyelv használata a mindennapi kapcsolatok során. Az eszközjellegű motiváció megjelenik a siketek körében, mint motiváló tényező a 35-59 évesek körében. Számukra lehet a legnagyobb probléma a munkaerő-piaci elhelyezkedés, ezért ők érzékenyebbek lehetnek azokra a pragmatikus előnyökre, amelyeket az idegen nyelv elsajátítása jelenthet. Azonban ezek a tényezők csak akkor kaphatnak szerepet, ha a hallássérült nyelvtanulók megfelelő módszerekkel tanulhatják az idegen nyelvet, és környezetük is támogatja őket.

Összefoglalás

Kutatásunk során egy országos vizsgálat segítségével próbáltuk feltárni, hogy milyen idegen nyelvi motivációval rendelkeznek siket és nagyothalló megkérdezetteink. Az általunk megkérdezett 331 személy beszámolt arról, hogy mennyire motivált az angol vagy más idegen nyelv tanulásában, és próbáltuk feltérképezni, hogy milyen tényezők játszanak különösen fontos szerepet a siketek és nagyothallók nyelvtanulásában. Adataink alapján megállapítottuk, hogy a siket és nagyothalló megkérdezettek közepesen motiváltak az idegen nyelvek tanulására, annak ellenére, hogy tökéletesen tisztában vannak azal, hogy a jelnyelvi és magyar nyelvtudásuk mellett, az idegen nyelvek, elsősorban az angol, elsajátítása nagymértékben segítheti mindennapi életüket és munkájukat.

Eredményeinket nem reprezentatív minta alapján kaptuk, így messzemenő következtetéseket nem vonhatunk le az eredmények általánosíthatóságából. Mindenesetre figyelemre méltó, és további kutatásra érdemes, hogy mind a nagyothallók, mind a siketek esetében a nyelvtanulási miliő és a tanulási módszerek tűnnek a legfontosabb befolyásoló tényezőnek, ha a motivált tanulási viselkedést próbáljuk magyarázni. Mivel kérdőíves felmérésünk csak nagy vonalaiban mutathatta be ezeknek a tényezőknek a fontosságát, úgy véljük, mindenképpen további kutatásoknak kell feltárnia mind a tanulási miliő, mind a különböző lehetséges nyelvtanítási módszerek hatását.

Köszönetnyilvánítás

A kutatás a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal támogatásával jött létre (NKTH B2 2006-0010). Köszönetet mondunk a SINOSZ vezetőinek és munkatársainak a kutatás lebonyolításában nyújtott önzetlen segítségéért.

Irodalom

- Allen, T. E. (1994): Who are the deaf and hard-of-hearing students leaving high school and entering postsecondary education? <http://gri.gallaudet.edu/AnnualSurvey/whodeaf.html>; Letöltve: 2009. március 29.
- Barefoot, S. M. (2008): English classroom communication and management. In: Janáková, D. (szerk.): *Teaching English to deaf and hard of-hearing students at secondary and tertiary levels of education in the Czech Republic*. 2nd ed. VIP Books, Prague. 123–132.
- Bartha Csilla, Hattyár Helga és Szabó Mária Helga (2006): A magyarországi siketek közössége és a magyarországi jelnyelv. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Magyar nyelv*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 852–906.
- Cole, D. (2008): English as a foreign language for deaf adult students: Rethinking language learning amidst cultural and linguistic diversity. In: Kellett Bidoli, C. J. és Ochse, E. (szerk.): *English in international deaf communication*. Peter Lang, Bern. 179–192.
- Csizér Kata (2009): A diszlexiás diákok nyelvtanulási motivációja. In: Kormos Judit és Csizér Kata (szerk.): *Nyelvelsajátítás és részképesség zavarok*. Eötvös Kiadó, Budapest. Megjelenés alatt.
- Csizér Kata és Kormos Judit (2006): Az interkulturális kapcsolatok és a diákok motivációjának összefüggései: egy interjúkutatás eredményei. *Iskolakultúra*, **16**. 11. sz. 12–20.
- Csizér Kata és Kormos Judit (2007): A nyelvtanulói motiváció kutatása egyetemisták és főiskolások körében. *Magyar Pedagógia*, **107**. 1. sz. 29–43.
- Csizér Kata és Kormos Judit (2008): The relationship of inter-cultural contact and language learning motivation among Hungarian students of English and German. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, **29**. 1. sz. 30–48.
- Denmark, J. C. (1999): *Siketség és mentálhigiénia*. SINOSZ – Új Mandátum, Budapest. Ford. Abonyi Nóra és Lancz Edina.
- Dessewffy Tibor és Fábán Zoltán (2007): *A digitális jövő térképe. A magyar társadalom és az Internet*. ITHAKA Kht., Budapest.
- Dotter, F. (2008): English for deaf sign language users: Still a challenge. In: Kellett Bidoli, C. J. és Ochse, E. (szerk.): *English in international deaf communication*. Peter Lang, Bern. 97–121.
- Dörnyei Zoltán (2001): *Teaching and researching motivation*. Longman, London.
- Dörnyei Zoltán (2005): *The psychology of the language learner: Individual differences in second language acquisition*. Lawrence Erlbaum, Mahwah, NJ.
- Dörnyei Zoltán, Csizér Kata és Németh Nóra (2006): *Motivational dynamics, language attitudes and language globalisation: A Hungarian perspective*. Multilingual Matters, Clevedon, UK.
- Eilers-erandall, K. (2008): Reading and writing English as a foreign language: factors leading to success for deaf adolescents and young adults. In: Janáková, D. (szerk.): *Teaching English to deaf and hard-of-hearing students at secondary and tertiary levels of education in the Czech Republic*. 2nd ed. VIP Books, Prague. 88–96.
- Fehér Endre (2000): Motivation to learn English at three secondary schools in Újpest. *Novelty*, **7**. 1. sz. 66–75.
- Fleming, J. (2008a): Ensuring that deaf students remember English. In: Janáková, D. (szerk.): *Teaching English to deaf and hard of-hearing students at secondary and tertiary levels of education in the Czech Republic*. 2nd ed. VIP Books, Prague. 178–185.
- Fleming, J. (2008b): How should we teach deaf learners? Teaching English as a written language to deaf European students. In: Kellett Bidoli, C. J. és Ochse, E. (szerk.): *English in international deaf communication*. Peter Lang, Bern. 123–153.
- Gardner, R. C. (1985): *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation*. Edward Arnold, London.

- Gardner, R. C. (2006): The socio-educational model of second language acquisition: A research paradigm. *EUROSLA Yearbook*, 6. 237–260.
- Gúti Erika és Szépe György (2006): A szivárvány-koalíció nyelvpolitikája (Nyelvpolitika alulnézetben). In: Tóth Szergej (szerk.): *Hatalom interdiszciplináris megközelítésben*. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged. 111–128.
- Hay, J. A. (2008): Learning strategies of deaf and hearing impaired students in higher education. In: Janáková, D. (szerk.): *Teaching English to deaf and hard-of-hearing students at secondary and tertiary levels of education in the Czech Republic*. 2nd ed. VIP Books, Prague. 152–162.
- Hilzensauer, M. és Skant, A. (2008): Sign On! – English for Deaf sign language users on the Internet. In: Kellett Bidoli, C. J. és Ochse, E. (szerk.): *English in international deaf communication*. Peter Lang, Bern. 155–177.
- Janáková, D. (2008, szerk.): *Teaching English to deaf and hard of-hearing students at secondary and tertiary levels of education in the Czech Republic*. 2nd ed. VIP Books, Prague.
- Kellett Bidoli, C. J. és Ochse, E. (szerk.) (2008): *English in international deaf communication*. Peter Lang, Bern.
- Komesaroff, L. (2008): *Disabling pedagogy: power, politics and deaf education*. Gallaudet University Press, Washington D.C.
- Kontráné Hegybíró Edit (2008): A jelnyelv szerepe a siketek idegennyelv-tanulásában. In: Geccsó Tamás és Sárdi Csilla (szerk.): *Jel és jelentés*. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár; Tinta Könyvkiadó, Budapest. 177–184.
- Kontráné Hegybíró Edit (2009): A siketek joga az angolhoz. In: Frank Tibor és Károly Krisztina (szerk.): *Anglisztika és amerikanisztika. Magyar kutatások az ezredfordulón*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. Megjelenés alatt.
- Kontráné Hegybíró Edit, Csizér Kata és Sáfár Anna (2007): Magyarországi siketek a jelnyelvről: Egy kérdőív kutatás eredményei. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 8. 1–2. sz. 5–22.
- Kontráné Hegybíró Edit, Csizér Kata és Sáfár Anna (2009): Idegen nyelvek tanulása siketek és nagyothallók körében. *Új Pedagógiai Szemle*, 59. 1. sz. 72–83.
- Kormos Judit és Csizér Kata (2005): A családi környezet hatása az idegen nyelvi motivációra: Egy kvalitatív kutatás tanulságai. *Magyar Pedagógia*, 105. 1. sz. 29–40.
- Kormos Judit és Csizér Kata (2007): Az interkulturális kapcsolatok hatása az idegen nyelvi attitűdökre általános iskolások körében. *Alkalmazott Pszichológia*, 9. 1. sz. 83–98.
- Kormos Judit és Csizér Kata (2008): Age-related differences in the motivation of learning English as a foreign language: attitudes, selves and motivated learning behaviour. *Language Learning*, 58. 2. sz. 327–355.
- Kormos Judit és Csizér Kata (2009a): A felnőtt nyelvtanuló angol nyelvtanulási motivációja. In: Frank Tibor és Károly Krisztina (szerk.): *Anglisztika és amerikanisztika. Magyar kutatások az ezredfordulón*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. Megjelenés alatt.
- Kormos Judit és Csizér Kata (2009b, szerk.): *Nyelvelsajátítás és részképesség zavarok*. Eötvös Kiadó, Budapest. Megjelenés alatt.
- Kormos Judit és Lukóczy Orsolya (2004): A demotivált nyelvtanuló. In: Kontráné Hegybíró Edit és Kormos Judit (szerk.): *A nyelvtanuló. Sikerek, módszerek, stratégiák*. Okker Kiadó, Budapest. 109–123.
- Kósa Ádám, Lovászy László és Tapolczai Gergely (2005): *A hallássérült személyekre vonatkozó jog áttekintése*. Fogyatékosok Esélye Közalapítvány, Budapest.
- Machová, P. (2008): Various methods used in EFL teaching of deaf and hard-of hearing students in heterogenous classes. In: Janáková, D. (szerk.): *Teaching English to deaf and hard of-hearing students at secondary and tertiary levels of education in the Czech Republic*. 2nd ed. VIP Books, Prague. 65–73.

- Macurová, A. (2008): An introduction to principles of language learning. In: Janáková, D. (szerk.): *Teaching English to deaf and hard-of-hearing students at secondary and tertiary levels of education in the Czech Republic*. 2nd ed. VIP Books, Prague. 28–41.
- Marschark, M. (2007): *Raising and educating a deaf child*. 2nd ed. Oxford University Press, Oxford.
- Mongyi Péter és Szabó Mária Helga (2005): *A jelnyelv nyelvészeti megközelítései*. Fogyatékosok Esélye Köz-alapítvány, Budapest.
- Muzsnai, I. (1999): The recognition of sign language: A threat or a way to a solution? In: Kontra, M., Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T. és Váradny T. (szerk.): *Language: A right and a resource*. CEU Press, Budapest. 279–296.
- Nikolov Marianne (2003): Angolul és németül tanuló diákok nyelvtanulási attitűdjei és motivációja. *Iskolakultúra*, 13. 8. sz. 61–73.
- Nikolov Marianne és Nagy Emese (2003): „Sok éve tanulok, de nem jutottam sehova”: Felnőttek nyelvtanulási tapasztalatai. *Modern Nyelvoktatás*, 9. 1. sz. 14–40.
- Nijakowska, J. (2008): An experiment with Direct Multisensory Instruction in teaching word reading and spelling to Polish dyslexic learners of English. In: Kormos, J. és Kontra, E. H. (2008): *Language learners with special needs. An international perspective*. Multilingual Matters, Clevedon, UK. 130–157.
- Szabó Mária Helga (1998): A siketség alkalmazott nyelvészeti vonatkozásai. *Modern Nyelvoktatás*, 4. 1. sz. 28–33.
- Szabó Mária Helga (2003, szerk.): *A jelnyelv helyzete a kutatásban, az oktatásban és a mindennapi kommunikációban*. Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Pécs, Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége, Budapest.
- Szaszkó Rita és Csizér Kata (2007): A felnőtt magyar nyelvtanulók interkulturális találkozásai és angol nyelvtanulási motivációja: egy strukturális modell tanulságai. In: Váradny Tamás (szerk.) *Alkalmazott Nyelvészeti Doktorandusz Konferencia kötet*. MTA, Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 182–193.
- Skutnabb-Kangas, T. (2008): Bilingual education and sign language as the mother tongue of Deaf children. In: Kellett Bidoli, C. J. és Ochse, E. (szerk.): *English in international deaf communication*. Peter Lang, Bern. 75–94.
- Székelyi Mária és Barna Ildikó (2002): *Túlélőkészlet az SPSS-hez. Többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára*. Typotex, Budapest.
- Tremblay, P. F. és Gardner, R. C. (1995): Expanding the motivation construct in language learning. *Modern Language Journal*, 79. 3. sz. 505–518.
- Ungár Nóra (2003): Siket közösség és kultúra. Szakdolgozat. Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar.
- Vasák Iván (2005): *A világ siket szemmel*. Fogyatékosok Esélye Köz-alapítvány, Budapest.
- Vágó Irén (2007, szerk.): *Fókuszban a nyelvtanulás*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
- Wong, K. (2005): Silence is golden. *The UCSD Guardian Online*, http://www.deaftoday.com/v3/2005/11/silence_is_gold.html. Letöltve: 2009. március 29.
- 23/1997 VI. 4. MKM rendelet mellékletei: Fogyatékos gyermekek iskolai oktatásának tantervi irányelve.
- 2/2005 (III.1.) OM rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról.
- 202/2007 (VII. 31.) kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003 (XII.17.) kormányrendelet módosításáról.

ABSTRACT

KATA CSIZÉR, EDIT HEGYBÍRÓ KONTRÁNÉ ÉS ANNA SÁFÁR: LANGUAGE LEARNING
MOTIVATION OF DEAF AND PARTIALLY HEARING ADULTS

In our research presented here we aimed at exploring language learning motivations of a sample of deaf and partially hearing people. Data were collected from 331 subjects about how motivated they were in learning English or any other foreign language. The research aimed at reconstructing the factors underlying their motivation. Our findings suggest that the motivation of deaf and partially hearing people is only average, even though they are completely aware of the benefits that foreign languages, especially English, could provide in addition to their Hungarian and sign-language knowledge in their work and every-day life. Our results have only limited validity, since our sample was not representative. However, it should be considered and further investigated that both in the case of deaf and partially hearing people, the milieu and methods of learning proved to have the most significant effect on language learning motivation. Since our questionnaire based methodology could only yield general indications regarding the influence of these factors, the immediate effects of both milieu and methods should be subject to further research.

Magyar Pedagógia, **108**. Number 4. 341–357. (2008)

Levelezési cím / Address for correspondence: Csizér Kata, H-2030 Érd, Lakatos u. 44.
Kontráné Hegybíró Edit és Sáfár Anna, ELTE Angol Alkalmazott Nyelvészeti. H-1088
Budapest, Rákóczi út 5.